

ESKİÇAĞ YAZILARI

12

S. ŞAHİN, T. M. P. DUGGAN, M. ALKAN,
S. YENİ, E. AKINCI ÖZTÜRK,
M. TOZAN, S. DİNÇ, A. OZKAN,
H. KÖKER

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ESKİÇAĞ YAZILARI
12

AKRON
ESKİÇAĞ ARAŞTIRMALARI

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ DİLLERİNİ VE KÜLTÜRLERİNİ
ARAŞTIRMA MERKEZİ KİTAP DİZİSİ
16

DİZİ EDİTÖRLERİ

N. EDA AKYÜREK ŞAHİN
Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü
E-mail: edasahin@akdeniz.edu.tr
Tel: (0242) 310 61 84

FATİH ONUR
Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü
E-mail: fatihonur@akdeniz.edu.tr
Tel: (0242) 310 61 97

M. ERTAN YILDIZ
Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü
E-mail: ertanyildiz@akdeniz.edu.tr
Tel: (0242) 310 33 22

Akron kitap dizisinin editörleri ve yayımlayanları olarak kitap dizimizi destekleyen ve büyük bir özenle basan Arkeoloji ve Sanat Yayınları'nın sahibi Sayın Nezih Başgelen'e ve kitabı teknik olarak baskıya hazırlayan Serdar Kıran'a en içten teşekkürlerimizi sunarız.

ESKİÇAĞ YAZILARI

12

YAYINA HAZIRLAYANLAR

N. Eda AKYÜREK ŞAHİN
Fatih ONUR
M. Ertan YILDIZ

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ESKİÇAĞ YAZILARI
12

Yayımlayan
Nezih BAŞGELEN

Uygulama: *Serdar KIRAN*

ISBN: 978-605-396-471-1

©2018 Arkeoloji ve Sanat Yayınları Tur. San. Tic. Ltd. Şti.
Hayriye Cad. Cezayir Sok. No: 5/2 Beyoğlu-İstanbul
Her türlü yayın hakkı saklıdır / All rights reserved.
Yayınevinin ve yazarın yazılı izni olmaksızın elektronik mekanik,
fotokopi ve benzeri araçlarla ya da diğer kaydedici cihazlarla
kopyalanamaz, aktarılamaz ve çoğaltılamaz.
Sertifika no: 10459

Baskı: Mart Matbaa
Merkez Mah. Tatlıpınar Sok. No: 13
Nurtepe, Kağıthane-İstanbul
Sertifika No: 19644 / İstanbul, 2018

Kitaptaki bölüm yazarlarının her türlü görüş ve düşüncelerinin,
bilimsel değerlendirmelerinin yasal sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kitabevi/Satış Mağazası:

arkeopera

Yeniçarşı Cad. No: 66/A
34433, Galatasaray
Beyoğlu-İstanbul
Tel.: 0212 249 92 26

www.arkeolojisanat.com / info@arkeolojisanat.com

İÇİNDEKİLER

Editörlerden
N. Eda AKYÜREK ŞAHİN – Fatih ONUR – M. Ertan YILDIZ
VI

Stadiasmus Patarensis İçin Parerga 9:
Kaunos - Lykia Sorunu
Sencer ŞAHİN
1

Taş Üstündeki Gölgelerin Ötesi:
Yazıtlarda Renklendirme, Yakı ve Cilalama
T. Michael P. DUGGAN
11

Arkeolojisi, Tarihi Coğrafyası ve Yazıtlarıyla
Doğu Pamphylia Kenti Kotenna ve Kotennalılar
Mehmet ALKAN
35

Magnesia ad Maeandrum'da Elit Sınıfa Mensup Kişiler
ve Üstlendikleri Görevler
Selda YENİ
49

Thyateira'da Bir Keldani Tapınağı: *Sambatheion*
Esengül AKINCI ÖZTÜRK
113

Aelius Aristeides ve Galenos'un Eserlerinde Pergamon ve Çevresi
Murat TOZAN
133

Kırşehir Müzesi'nden Yeni Yazıtlar II
Senem DİNÇ
177

Kaystros Havzası'nda Antik Dönem Kırsal Yerleşim Düzeni:
Dideiphyta *Katoikia* Örneği
Ali ÖZKAN
203

Örtülü Tanrıça: Komama'nın Tanrıçası
Hüseyin KÖKER
233

EDİTÖRLERDEN

Yeni bir Eskiçağ Yazıları ile karşınızda olduğumuz bu kitabımızda dokuz öğretici yazı yer almaktadır. Yazılar Eskiçağ'da Küçük Asya'nın tarihi, coğrafyası, epigrafisi ve sikkeleri üzerine değerli bilgiler vermektedir.

Kitabımızın ilk yazısı Sencer Şahin'in Almanca olarak yayımladığı bir makalesinin Berfu Tüzün trafından yapılmış Türkçe çevirisidir. Bu yazıda geleneksel olarak bir Karia kenti olan Kaunos'un İ. S. 1. yy'ın ilk yarısında hangi Roma Eyaleti'ne dahil olduğu konusundaki tartışmalara değinilmektedir. Asia Eyaleti'nin bir kenti olan Kaunos'un zaman zaman Lykia Eyaleti'nde olduğu görülmektedir ve bu makalede Lykia Eyaleti'nin ilk kuruluşunda Kaunos'un bu eyalete alındığı fikri irdelenerek reddedilmektedir. Lykia Bölgesi'nin tarihi coğrafyası ve idari yönetimi bakımından oldukça öğretici bir çalışma olan ve bu karmaşık konuyu aydınlatıcı biçimde işleyen yazının özellikle konu ile ilgili çalışanlar için faydalı olmasını diliyoruz.

Kitabımızın ikinci yazısı T. Michael P. Duggan'ın daha önce İngilizce olarak yayımlanmış olan makalesinin Özge Bozkurtoğlu Özcan tarafından yapılmış Türkçe çevirisidir. Bu makalenin daha önce hemen hiç değinilmemiş bir konuyu incelemesi bakımından ayrı bir önemi vardır. Eskiçağ'da taş ya da başka bir malzeme üzerine kazınan yazıtlar kırmızı, yeşil ve mavi gibi renklere boyanıyordu. Bu yazıda tartışılan konu günümüze kalan Eski Yunanca ve Latince yazıtların harflerinin içinde tesadüfen kalan boya kalıntılarının da en az yazıtların kendileri kadar önemli olduğu, bilgi verdiği ve renklerin ifade ve anlama katkılarının olduğudur.

Kitabımızın sonraki yazısı Mehmet Alkan tarafından yazılmıştır. Bir Doğu Pamphylia kenti olan Kotenna bu yazının konusunu oluşturmaktadır. Bu kentte bulunmuş olan bazı onur yazıtları aracılığıyla kentin yapısı, elitleri, konumu ve tarihi gibi konular tartışılmaktadır. Hem epigrafi hem de Anadolu'nun tarihi coğrafyası açısından bilgilendirici bir yazı olan bu makaleyi ilgiyle okuyacağınızı ümit ederiz.

Kitabın dördüncü yazısında Selda Yeni önemli ve büyük bir Ionia kenti olan Magnesia ad Maeandrum'da (Aydın'ın Germencik ilçesinde) Roma İmparatorluk Dönemi'nde ele geçen yazıtlar ışığında bu kentin elitlerini, onların kentte üstlendikleri memuriyetleri ve aldıkları unvanları incelemektedir. Söz konusu memuriyetlerin yönetimle, dinî konularla, ekono-

miyle, ticaretle, bayramlarla, eğitimle ve güvenlikle ilgili olduğu ortaya konulmaktadır.

Sonraki yazı Esengül Akıncı Öztürk'ün az bilinen bir konudaki bir incelemesini içermektedir. Akıncı Öztürk bir Lydia kenti olan Thyateira'daki bir Keldani Tapınağı'nı ve bu bağlamda Anadolu'da Keldaniler'in varlığını incelemektedir. Thyateira kentinde ele geçen bir lahit üzerindeki Eski Yunanca bir yazıtta geçen *Sambatheion* kelimesi hakkındaki bilim dünyasında yapılmış olan kapsamlı tartışmalar ve sonuçları bu yazıda irdelenmektedir. Yapının bir Keldani tapınağını mı, yoksa bir Yahudi synagogunu mu kastettiği konusundaki tartışmalara ayrıntılı olarak değinilmektedir. Sonuç olarak *Sambatheion*'un ismini Anadolu Tanrıçası Sambethe'den alan ve bir Keldani rahibesi olan Sambethe'ye ait bir tapınak anlamına geldiği ortaya konulmaktadır.

Kitabın altıncı yazısında Murat Tozan İ. S. 2. yüzyılın ortalarında Pergamon'da yaşamış olan ünlü hatip Aelius Aristeides ve ünlü hekim Galenos'un eserlerinde verdikleri bilgiler doğrultusunda Pergamon kenti ve çevresinin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını incelemektedir. Bu kentin Roma İmparatorluk Dönemi'nde hem Batı Anadolu hem de Roma dünyası için oldukça önemli bir eğitim yeri, dinî merkez, kültürel faaliyet alanı ve bir sağlık kenti olduğu gözler önüne serilmektedir. Bu iki yazarın eserlerinden ayrıca kent ve çevresi için son derece önemli tarihi ve arkeolojik bilgiler de çıkarılabilmektedir. Bu yazı başta Pergamon olmak üzere tüm Küçük Asya antik kentleri hakkında genel bilgi edinmek isteyenler için öğretici bir çalışmadır.

Kitabın yedinci yazısı Senem Dinç tarafından kaleme alınmıştır. Bu makalede 2016 yılında Kırşehir Müzesi'nde gerçekleştirilen epigrafik bir çalışmada kopyalanan 15 yeni Eski Yunanca yazıt incelenmektedir. Buluntu yerleri bilinmeyen ve stel biçiminde olan yazıtların tamamı vezinsiz mezar yazıtıdır. Eserlerin 13'ü Roma İmparatorluk Dönemi'ne, 3'ü ise Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Yazıtların tamamı basit içerikte olmalarına rağmen şahıs isimleri bakımından bilgi verici olup bu yazı epigrafi bilimine yeni bilgi kazandırması bakımından önemlidir.

Sonraki yazıda Ali Özkan Küçük Menderes Nehri'nin, yani antik Kaystros'un havzasında yer alan küçük ve kırsal bir yerleşim olan Dideiphyta *Katoikia*'sını incelemektedir. Yazıtlar ve arkeolojik kalıntılara dayanarak bugün İzmir'in Tire ilçesinin Kireli köyüne lokalize edilen bu yerleşim hakkında makalede ayrıntılı bilgi verilmektedir. Bu bağlamda yazıda *ka-*

toikia sözcüğünün tam olarak ne tür bir yerleşimi ifade ettiği ve de bu tür yerleşimlerin kuruluş amaçları ve dönemleri hakkında tartışmalara da yer verilmektedir. Bu bölgedeki *katoikia* ismi ile bilinen başka ufak yerleşimlerden elde edilen bilgiler de bu yazıda değerlendirilmiştir. Antik Dönem'de Küçük Asya'daki yerleşim türleri hakkında değerli bilgiler veren bu yazının ilgi çekeceğini ümit etmekteyiz.

Kitabımızın son yazısında Hüseyin Köker bir antik Milyas kenti olan Komama'nın sikkeleri ile bu sikkelerde betimlenen ve "Örtülü Tanrıça" olarak isimlendirilen bir tanrıça hakkında bilgi vermektedir. Yazar bu tanrıçanın binlerce yıldır bu topraklarda var olan ve bereketi simgeleyen bir Ana Tanrıça kültünün devamı olduğunu, Eski Yunan ve Roma dönemlerinde uğradığı ikonografik ya da işlevsel değişimlere rağmen bu kökenden geldiğini vurgulamaktadır. Bu düşünce ışığında Komama Tanrıçası'nın bu kent topraklarının yayıldığı verimli ova ve tarımsal faaliyetler düşünüldüğünde, kentin darp ettirdiği eyalet sikkeleri üzerinde severek ve sıklıkla kullanılan Örtülü Tanrıça'nın bereket ile ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hatta bu tanrıçanın Demeter'i işaret ettiğinin düşünülebileceğini belirtmektedir. Din tarihi açısından da bilgi veren bu yazının öğretici olmasını umuyoruz.

Kitaptaki yazıların ilginizi çekeceğini umarak son olarak bir teşekkürle sözlerimizi bitirmek istiyoruz. Akron kitap dizisinin kuruluşunda çok önemli bir rol oynamış ve başından beri serinin tüm kitaplarına eşsiz bir emek ve katkı sunmuş olan değerli hocamız Prof. Dr. A. Vedat Çelgin'e tüm destekleri için kalpten teşekkür ediyoruz. Bundan böyle sayın hocamız olmadan yolumuza devam edeceğimiz bu seride ortak çalışmalarımızda kendisinden çok şey öğrenmiş bulunuyoruz. Engin bilgisini her daim bizimle paylaşan ve bize çok değerli bilgiler öğreten sevgili hocamıza teşekkürlerimiz sonsuzdur. Emeklilik hayatında kendisine sağlık, esenlik ve her zamanki gibi Eskiçağ ile dolu bir yaşam diliyoruz.

N. Eda AKYÜREK ŞAHİN Fatih ONUR M. Ertan YILDIZ